

Հովհաննես Թումանյան

Գառնիկ ախպեր

Երկու որբեր,
Քուր ու ախպեր,
Կորած գրնում են հեռու.
Արևը վառ,
Ճամփեն երկար,
Ոչ աղբյուր կա, ոչ առու:

Քույրը մեծ էր, ոնց որ լիներ
Կրհամբերեր արևին,
Բայց ախպերը փոքրիկ էր դեռ,
Չէր դիմանում ծարավին:

Գրնում են, գրնում, տեսնում են ճամփին
Կովի ոտնատեղ՝ մեջը լիքը ջուր:
«Քուրի՛կ ջան, քուրիկ, ես շատ եմ ծարավ,
Ի՛նչ կրի թողնես խըմեն մի պուճուր»:

Չէ՛, ախպեր ջան, չէ՛, դու կով կրդառնաս,
Կովի կճղակի տեղից մի՛ խըմի.
Մի քիչ էլ կացի... քիչ էլ որ կենաս,
Առաջներըս պաղ աղբյուր կա հիմի:

Երկու որբեր,

Քուր ու ախպեր,
Գրնո՛ւմ, գրնում են հեռու.
Արևը վառ,
Ճամփեն երկար,
Ոչ աղբյուր կա, ոչ առու:

Գրնում են, գրնո՛ւմ, տեսնում են ճամփին
Ձիու ոտնատեղ՝ մեջը լիքը ջուր:
«Քուրի՛կ ջան, քուրիկ, ես շատ եմ ծարավ,
Ի՞նչ կրլի թողնես խըմեն մի պուճուր»:

Չէ՛, ախպեր ջան, չէ՛, դու ձի կրդառնաս,
Ձիու սըմբակի տեղից մի՛ խըմի,
Մի քիչ էլ կացի, քիչ էլ որ կենաս՝
Մոտիկ մի գուլպա աղբյուր կա հիմի:

Երկու որբեր,
Քուր ու ախպեր,
Գրնո՛ւմ, գրնում են հեռու.
Արևը վառ,
Ճամփեն երկար,
Ոչ աղբյուր կա, ոչ առու:

Գրնում են, գրնում. տեսնում են ճամփին
Գառան ոտնատեղ՝ մեջը լիքը ջուր:
Փոքրիկ ախպերը էլ չի համբերում,
Քըրոջից թաքուն խըմում է պուճուր:

Քույրը մին էլ ետ է նայում,
Որ մի գառը մղկըտալի
Իր ետևից տըխտուր մայում
Ու մայելով վազ է տալի:

Խեղճ Մանուշը վայ է տալիս,
Վայ է տալիս, լալի՛ս, լալի՛ս.
Բայց էլ ի՞նչ աներ,
Բայց էլ ո՞նց աներ...

Երկու որբեր,
Քուր ու ախպեր,
Գառն ու աղջիկ մոլորված,
Հեռու երկրում
Տըխուր-տըրտում
Գընո՛ւմ, գընում են կորած:

Սոված ու ծարավ գընում են, գընում.
Գընում են, գընո՛ւմ, չըգիտեն թե ուր.
Վերջապես մի հով անտառ են մըտնում,
Անտառի միջին մի գանգակ աղբյուր:

Կուշտ-կուշտ խըմում են էն սառը ջրից,
Հետո Մանուշը ծառն է բարձրանում,
Գառնիկ ախպերն էլ ծառերի տակին
Մուշ-մուշ արածում, արոճ է անում:

Իրիկվան պահին խըրխինջ ու քրքրիջ...
Լըցվում է հանկարծ անտառն աղմուկով.
Մոտիկ են գալի ձայները քիչ-քիչ...
Մոտիկ են գալի ծիծաղով, երգով...

Եվ ահա ոսկի սանձերց բըռնած
Բերում են ջրեն ձիանքն արքայի:
Ամեհի ձիանքն աղբյուրից խըրտնած՝
Ծառս-ծառս են կանգնում ու մոտ չեն գալի:

Մըտիկ են տալի ծառայքը մեկ էլ,

Որ սիրուն մի ցուք ջրրի մեջն ընկել,
Ու ջուրը քանի ալիք է տալի,
Նա էլ ջրրի հետ գրնում է գալի:

Նայում են վերև: Ի՞նչ տեսնեն, աստվա՛ծ.
Մի հուր-հրեղեն, մի շարմաղ աղջիկ,
Ծառի ճյուղերին նագելի նըստած՝
Նայում է ներքև լրոհիկ ու մընջիկ.

Մի սիրո՛ւն աղջիկ արմանք ու գարմանք:
Ջարմանք է պատում խեղճ ծառաներին.
Տեր աստված, արդյոք ի՞նչ հըրաշք է սա,
Վայրի անտառում իջած էս ծառին:

Ո՞վ ես, չըքնաղ, տեսի՞լք ես դու,
Թե՞ հողեղեն արարած.
Թե տեսիլք ես՝ կաց մի քիչ էլ,
Թե աղջիկ ես՝ արի ցած:
Ցած ե՛կ տեսնենք՝ ի՞նչպես եղավ,
Որ ծագեցիր դու մեզ մոտ.
Ի՞նչ ցավ է քեզ արդյոք բերել
Մեր աշխարհքը անծանոթ:

Մեզ որբության ցավն է բերել
Ձեր աշխարհքը անծանոթ:
Ձայն է տալի ծառի վրրից
Մեր Մանուշը ամաչկոտ:
Մենք տուն չունենք, ոչ ապավեն
Էս լայն-արձակ աշխարհքում,
Մութն էլ հիմի շուտով կընկնի,
Վախենում ենք անտառում:

Ու ծառաները գառն ու աղջկան

Առնում են բերում պալատն արքայի:
«Ո՛վ ես դու, սիրուն, հարցնում է արքան,
Անբան գառան հետ ի՞նչ ես ման գալի»:

Կանգնում է աղջիկն էստեղ նորից նոր
Պատմում է, ինչ որ պատմեցի ես ձեզ.
Թե՛ ապրած կենաս, ահեղ թագավոր,
Մեր բանը, հապա՛, էսպես ու էսպես...

Թագավորն երբ որ լըսում է մին-մին՝
Ե՛վ շատ ցավում է, և՛ շատ հավանում.
Անում է նըրան իրեն թագուհին,
Յոթն օր, յոթ գիշեր հարսանիք անում:

Ու փառքի միջում, շրքեղ դահլիճում,
Լիքն ու երջանիկ ապրում է Մանուշ.
Գառնիկ ախպերն էլ ճոխ պարտեզներում
Արոտ է անում ու խաղում անուշ:

Պալատումը կար նախանձոտ ու չար
Մի պառավ կրնիկ, հընուց աղախին.
Նախանձում է սա, թե ոնց պիտի գա
Մի որբ՝ թագուհի դառնա մեր գըլխին:

Մի օր էլ գալի, գըլուխ է տալի,
Առաջը կանգնում, կեղծավոր գովում.
«Արի քեզ տանեն, սիրուն թագուհի,
Չըփ-չը՛փ լողացնեն շարնաղ էն ծովում»:

Խաբում է, տանում, գցում ծովի մեջ,
Շորերը առնում, ետ բերում քաղաք,
Հագցրնում իր սև, դարձվոր աղջրկան,
Պալատ ուղարկում թագուհու տեղակ:

Երեսը ծածկած թանձրը շրդարշով
Պալատ է մըտնում էն սուտ թագուհին,
Ու թագավորն էլ կասկած չի տանում,
Թե ով է եկել բազմել իր գահին:

Բայց ինչ են անում, ինչ որ չեն անում,
Չեն կարում էլ տուն բերեն Գառնիկին.
Մայրում էս ափից էն ափն է վագում,
Մայրում էն ափից ետ գալի կրրկին:

Ի՞նչ անենք սրբան, ո՞նց անենք սրբան.
Պատավն ու աղջիկ շատ միտք են անում.
Վերջը գալիս է դարձվոր թագուհին
Անկողին մըտնում, հիվանդ ձևանում:

Էլ թանկ ուտելիք, էլ ազնիվ մրգեր
Բերում են փրոռում, խնդրում, աղերսում.
Մըտիկ չի տալի ոչ մեկի վրրա.
Վերջը Գառնիկի մըսիցն է ուզում...

«Բայց չէ որ, Մանուշ, քու եղբայրն է նա,
Ո՞նց ես նրրա միսն ուզում դու հիմա...»
Ի՞նչ անեմ, ինձնից նա ազիզ հո չի՞.
Ես որ մեռնում եմ, թող նա էլ կորչի...

Ասում է, ճըշում. «Վա՛յ, մեռա՛, աման...»
Ու թագավորը տալիս է հրաման.

«Կրրակ վառեցեր,
Դանակ սրեցեր,
Բերեք մորթեցեր
Ախպեր Գառնիկին,

Որ առողջ լինի
Իր քույրը տիկին»:

Թագավորն էսպես պատվեր է տալի,
Պատվեր է տալի ու դուրս է գալի,
Գընում է ծովափ սաստիկ սրտնեղած,
Թե ո՛րքան Մանուշն անգութ է եղած...

Մայրում է, լալիս Գառնիկ-Ախպերը,
Լացացնում է ժեռ ծովի ափերը,
Մի ափից բրոնած մյուս ափն է թրոշում,
Մարդկային լեզվով քրոջը կանչում.

Քուրիկ ջան, քուրիկ,
Կրրակ են վառում,
Կրրակ են վառում,
Դանակ են սրում:
Քուրիկ ջան, քուրիկ,
Լըսի անդունդից,
Օգնության հասի,
Սպանում են ինձ:

Լըսում է արքան՝ տեղը քար կըտրած,
Եվ ալիքների միջիցը հանկարծ
Շատ ծանոթ մի ձայն՝ հեռո՛ւ, խո՛ւլ ու խոր
Կանչում է քնքուշ, կանչում է անգոր.

«Ախպեր ջան, ախպեր,
Անհեր ու անմեր,
Անքուր ու ու անտեր
Իմ Գառնիկ-Ախպեր.
Դըժար է տեղըս,
Ձենըս չեն լըսում,

Ձենըս չեն լըսում,
Ձեռըս չի հասնում:
Ա՛խ, չար պատավը
Սև արավ օրըս,
Այժմ էլ կըսպանի
Գառնիկ–Ախպորըս»:

Լըսում է արքան, պալատն է հասնում,
Պատռում է քողը թագուհու դեմքի.
Պատռում է, տեսնում... բայց ի՛նչ տեսնում,
Ո՛վ է իր գահին եղել թագուհի...

Եկե՛ք, ձկնորսնե՛ր, ուռկան ձրգեցե՛ք,
Հանեցեք ծովից մեր լավ Մանուշին.
Եկեք, դահիճնե՛ր, ծովը ձրգեցեք
Կախարդ պատավին ու էս հրբեշին:

Էսպես բարկացած գոռում է արքան,
Ժողովուրդն ամեն թընդում է ցավից,
Գալիս է կանգնում, ձրգում է ուռկան,
Անմեղ Մանուշին հանում է ծովից:

Հանում է ծովից, գահին բարձրացնում,
Կրկին թագուհի ու տիկնանց տիկին.
Գառնիկ–Ախպերն էլ անչափ խընդումից
Պատռում է իրեն ոչխարի մորթին,

Դուրս գալի, կանգնում սիրուն տղամարդ,
Ճակատը պայծառ, աչքերը վառ–վառ,
Ոչխարի տըկար մայունի տեղակ
Մարդկային լեզվով ազատ ու ճարտար:

Իսկ չար պատավին, իրեն աղջրկան,

Որ խաբել էին աշխարհ բովանդակ,
Վըզներից կապում ջաղացի քարեր,
Ձրգում են ծովի անդունդը անտակ:

Երկու որբեր,
Քուր ու ախպեր,
Առած պատիվ, գահ ու թագ.
Աշխարհքն էլի
Խաղա՛ղ ու լի՛,
Չարը թաղված ծովի տակ:

1905